

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ ВИЩОГО СУДУ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

RELEVANCE OF CREATION ABOUT THE HIGHER COURT ON QUESTIONS INTELLECTUAL PROPERTY

Канарик Ю.С.,
к.ю.н., старший викладач

Петлюк В.О.,
студентка

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті розглядаються питання створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, передбаченого змінами до Конституції в частині правосуддя, а також висвітленні переваги та недоліки створення подібної судової інстанції в Україні.

Ключові слова: Вищий суд з питань інтелектуальної власності, спеціалізований суд, захист прав, судочинство, Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС).

В статье рассматриваются вопросы судебной реформы, создание Высшего суда по вопросам интеллектуальной собственности, положительные и отрицательные стороны его создания, а также законодательные пробелы в регулировании его функционирования.

Ключевые слова: Высший суд по вопросам интеллектуальной собственности, специализированный суд, защита прав, судопроизводство, Соглашение по торговым аспектам прав интеллектуальной собственности (ТРИПС).

The article deals with the judicial reform, the establishment of the Supreme Court on Intellectual property, positive and negative aspects of its creation and legal gaps. For improving the judicial system in Ukraine, eliminating corruption from the judicial system and reducing political pressure on the courts, accelerating the timing of litigation, improvement of judicial training the Law of Ukraine «On the Judicial System and Status of Judges» was adopted in June 2, 2016. Judicial protection is an effective way of defense and protection of intellectual property rights in a context where increasing producing and selling of pirated products, and therefore despite the essential specificity of this category of cases, their tansy to increase an amount and internal diversity leads to the need to improve institutional support for judicial protection form of intellectual property.

For years, experts were discussing the problem of dispersion of cases concerning intellectual property in various courts. Then the idea to unite all cases in the protection of intellectual property rights sphere in one jurisdiction is arised, namely to refer them to the jurisdiction of the economic court. Now, with the creation of specialized courts in general, and the Supreme Court of the intellectual property in particular, the problem of qualifying litigation should disappear from the discussion, eventually as a problem of increasing breaking the intellectual property rights, problem of unfair competition etc.

The authority of the Supreme Court on intellectual property law includes: the administration of justice as the court of first instance in cases determined by the procedural law, analysis of court statistics, studying and summarizing of judicial practices, information on the results of summarizing of judicial practice of the Supreme Court, other powers defined by law.

As follows, in the history of judicial system of Ukraine the next stage of reform is assigned.

Key words: Supreme Court on Intellectual Property, specialized court for protection of rights, justice, TRIPS Agreement (TRIPS).

Судовий захист є ефективним механізмом захисту та охорони прав інтелектуальної власності. Зважаючи на специфіку, притаманну цій категорії спорів, тенденцію до збільшення їхньої кількості та внутрішньої різноманітності, існує потреба в удосконаленні інституційного забезпечення судової форми захисту прав інтелектуальної власності. Необхідність забезпечення в державі належного захисту прав інтелектуальної власності на сьогоднішній день є беззаперечним фактом, проте саме в цій частині правової охорони спостерігається найбільше проблем.

Роками фахівці обговорювали проблему розпорошеності справ щодо об'єктів інтелектуальної власності по різних судах. Потім з'явилась ідея об'єднати усі справи у сфері захисту прав інтелектуальної власності в одній юрисдикції, а саме віднести їх до відання господарського суду.

Досліджуваний проблематиці присвячували наукові праці такі вчені, як: Ю. Л. Бошицький, М. К. Галянтч, О. Ф. Дорошенко, В. О. Жаров, М. В. Паладій, С. О. Пархомчук, В. С. Москаленко та ін.

Метою статті є дослідження питання актуальності створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, висвітлення позитивних та негативних наслідків його створення, розробка пропозицій щодо вдосконалення його діяльності.

02 червня 2016 р. був прийнятий новий Закон України «Про судоустрій і статус суддів» та зміни до Конституції України у частині правосуддя. Таким чином, в історії судової системи України розпочався черговий етап проведення реформи. Для фахівців судової експертизи та сфери

інтелектуальної власності ці зміни помітні ще й тим, що в трирівневій судовій системі планується створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Поява Вищого суду з питань інтелектуальної власності створить передумови для розвитку всієї галузі інституту судової експертизи у справах з питань інтелектуальної власності.

Варто відмітити, що Україна лідирує у рейтингу держав-порушників права інтелектуальної власності, а міжнародний альянс інтелектуальної власності включив Україну до списку «піратських» країн (Priority Watch List 2017). Для прикладу можна навести дані корпорації Microsoft за 2016 р., за якими майже 85 % продукції, яка використовується у державних установах, – нелицензійна.

М. І. Баженов у своїх наукових працях зазначає, що ідея створення спеціалізованого суду із захисту прав інтелектуальної власності (патентного суду) доволі тривалий час обговорюється в Україні як на державному, так і на науковому рівні [1, с. 122]. У 2001 р. Указом Президента України «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні» Кабінету Міністрів України було доручено вивчити питання щодо доцільності створення спеціалізованого патентного суду. Указ Президента України «Про Основні напрями конкурентної політики на 2002–2004 роки» від 19 листопада 2001 р. також містить вказівку Кабінету Міністрів України, міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади всебічно вивчити питання про доцільність створення спеціалізованого конкурентно-патентного суду. Концепція розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009–2018 рр. містить тезу про необхідність створення

спеціалізованого суду. Відповідно до ст. 41 Угоди Світової організації торгівлі про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (далі – ТРИПС), законодавство кожної країни повинно мати норми, що дозволяють б удатися до ефективних дій, спрямованих проти будь-якого порушення прав інтелектуальної власності, включаючи термінові заходи для запобігання порушень і правові санкції на випадок подальших порушень [2].

Проте, цікавим є той факт, що відповідно до п. 5 ст. 45 для держав не створюється жодних зобов'язань щодо запровадження судової системи для захисту прав інтелектуальної власності, немає також і жодних зобов'язань стосовно розподілу ресурсів між захистом прав інтелектуальної власності та виконанням законодавства в цілому. Отже, в даному документі немає прямої вимоги створення спеціалізованих судових органів.

Зарубіжний досвід свідчить про виразну тенденцію до виокремлення з різним ступенем самостійності судових органів, які спеціалізуються на вирішенні справ, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності. Це переконує у своєчасності вдосконалення національної судової системи щодо створення окремого судового органу, який має спеціалізуватися на розгляді відповідних справ. Такий крок має підвищити ефективність судочинства в цій сфері завдяки забезпеченню єдності правозастосовної практики, професійного вирішення спорів, прискорення строків розгляду спорів [3, с. 40-41]. Спеціалізовані суди з інтелектуальної власності успішно функціонують, зокрема, у Німеччині, Австрії, Швейцарії, Великобританії тощо. Це позитивно вплинуло на якість та строки розгляду справ такої категорії у згаданих країнах. Ідея створення такого суду в Україні активно обговорюється останні кілька років. Одні експерти вважають, що Вищий суд з питань інтелектуальної власності, залежно від його складу, навряд чи зможе щось істотно змінити, інші ж переконані, що такий крок має чимало позитивних моментів.

Сьогодні справи з інтелектуальної власності розглядаються судами різних юрисдикцій, що призводить до різного застосування одних і тих самих норм законодавства, яке регулює інтелектуальну власність. В даному аспекті створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності дасть можливість уникнути різної правозастосовної практики й уніфікувати судову практику.

Незважаючи на те, що в судах різних юрисдикцій була введена спеціалізація суддів у справах інтелектуальної власності, судді, як і раніше, перевантажені розглядом справ, які не мають відношення до даної сфери, що не дає їм можливості глибоко вникати в досить специфічні питання. Це, в свою чергу, призводить до затяжного розгляду таких справ – від двох до п'яти років. Для прикладу, терміни розгляду патентними судами іноземних держав, в середньому, складають один рік. Так, Патентний суд Великобританії, як правило, розглядає подібні справи за 12–14 місяців, Федеральний Патентний Суд Швейцарії та Суд з інтелектуальних прав Російської Федерації – за 12 місяців, Федеральний патентний суд Німеччини – максимум за 18 місяців.

Вищий суд з питань інтелектуальної власності буде діяти як суд першої інстанції, рішення якого можна буде оскаржити тільки в Касаційному господарському суді, що входить до складу Верховного суду. Тобто вже без апеляційного провадження, що, безумовно, значно скоротить терміни розгляду суперечок з інтелектуальної власності.

Відповідно до Закону, судьями Вищого суду можуть бути особи, які, крім проходження кваліфікаційного оцінювання, мають досвід професійної діяльності в сфері інтелектуальної власності (патентний повірений або адвокат) не менше п'яти років. Вхідження до складу суддівського корпусу Вищого суду професійних юристів і патентних повірених, які мають значний досвід у цій сфері,

також сприятиме більш глибокому і компетентному підходу до розгляду таких специфічних справ [5].

На нашу думку, наявність технічної освіти у суддів Вищого суду була б доцільною і логічною, оскільки практично у всіх патентних судах іноземних держав така вимога для суддів існує, що значно економить гроші і час сторін у процесі. Наприклад, в Німеччині до складу суддівського корпусу Федерального патентного суду входять так звані «технічні судді» (technische Richter), які мають технічну і юридичну освіту. Судді патентних судів Великобританії та Швейцарії також повинні мати дві освіти: юридичну і технічну.

Хоча, слід зазначити, що до спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності і його діяльності зараз більше питань, ніж відповідей. Так, незрозуміло є компетенція такого суду, тобто які саме спори будуть розглядатися цим судом, наприклад питання розгляду кримінальних справ та справ, пов'язаних з адміністративними правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності ще не вирішене. На нашу думку, у зв'язку з тим, що справи про адміністративні правопорушення становлять відносно невелику громадську небезпеку, вони й надалі мають розглядатися місцевими районними судами, оскільки головним чинником у цьому випадку є оперативність реагування на правопорушення. Що ж до розгляду кримінальних справ, то їх також мають розглядати судді місцевих районних судів, оскільки вони спеціалізуються на розгляді таких справ та мають певний досвід.

Крім того, незрозуміло, яким саме процесуальним кодексом повинен керуватися такий суд у процесі розгляду справ відповідної категорії. Не визначає закон і процедуру та строки передачі судових справ, які перебувають зараз на розгляді у господарських і адміністративних судах. Незважаючи на позитивну мету створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, закон ще потребує доопрацювання. Можливою вбачається уніфікація процесуального законодавства у сфері інтелектуальної власності у спеціальному процесуальному законі.

У законодавстві також не вирішено питання місця розташування та територіальної юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Якщо його планувється розташовувати лише у м. Київ, то це може негативно вплинути на реалізацію принципу доступності правосуддя, адже, як підкреслює Конституційний Суд України [6], принцип територіальності забезпечує територіальне розмежування компетенції судів загальної юрисдикції та зумовлений потребою доступності правосуддя на всій території України.

Підсумовуючи, варто зазначити, що реформа сфери інтелектуальної власності – тривалий і копіткий процес, здійснюваний в Україні протягом останніх років. Спеціалізовані суди з розгляду справ у сфері інтелектуальної власності – це практика, якої дотримуються багато зарубіжних країн (Великобританія, Німеччина, Швейцарія, Фінляндія та ін.), і це є усталеним підходом до організації правосуддя у сфері інтелектуальної власності, враховуючи специфіку об'єктів останньої. Зокрема, створення суду сприятиме:

- встановленню єдиного підходу до вирішення спорів внаслідок аналізу судової статистики, покладеного на Вищий суд з питань інтелектуальної власності, а також високого професіоналізму самих суддів у силу вимог нової редакції Закону України «Про судоустрій і статус суддів»;
- більш швидкому розгляду справ, особливо беручи до уваги спори з тими учасниками господарського обороту, що іменуються «патентними троями», які блокують діяльність добросовісних суб'єктів господарювання;
- підвищенню рівня захисту прав та законних інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності та загальному розвитку правової свідомості і врегульованості відносин у цій галузі.

Проте, з точки зору практики, питання створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності є досить проблематичним. Після початку роботи Вищого суду з інтелектуальної власності виникне багато питань, у т. ч. щодо його повноважень, але в будь-якому випадку наявність спеціалізованого суду в цій сфері – це позитивний і серйозний крок для України щодо належного захисту прав інтелектуальної власності та інвестиційної привабливості.

Вважаємо, що створення цього суду буде позитивним чинником для вдосконалення розгляду відповідної категорії справ. Зокрема, допоможе уніфікувати судову практику розгляду таких спорів, адже наразі їх розглядають госпо-

дарські суди та суди загальної юрисдикції. Також вдасться значно скоротити строки розгляду. До того ж залучення професіоналів у галузі інтелектуальної власності – патентних повірених, адвокатів, які володіють спеціальними знаннями та мають досвід у галузі інтелектуальної власності, дозволить вирішувати спори більш якісно, та, можливо, навіть заощадить кошти сторін, які зараз витрачаються на проведення судових експертиз. Зі створенням спеціалізованих судів загалом, а Вищого суду з інтелектуальної власності зокрема, мають вирішитися проблеми зростання порушень прав на об'єкти інтелектуальної власності та недобросовісної конкуренції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баженов М. І. Роздуми про доцільність створення в Україні спеціалізованих судів у сфері захисту прав інтелектуальної власності / М. Баженов // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 6-1. – Т. 1. – С. 122–126.
2. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15 квітня 1994 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 981/018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/981_018/page.
3. Коваль І. Щодо правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності / І. Коваль // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2016. – № 5. – С. 39–44.
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.
5. Коваль М. С. Чим буде корисний Вищий суд з питань інтелектуальної власності / М. С. Коваль // Forbes Україна. – 2016. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1419572-chim-bude-korisnij-vishchij-sud-z-pitan-intelektualnoyi-vlasnosti>.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 54 народних депутатів України та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України (щодо принципу інстанційності в системі судів загальної юрисдикції) від 12 липня 2011 року у справі № 1-12/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-11/print1468439052046326>.